

Venedik Tüzüğü'nün 60. Yıldönümünde Mirasın Metalaştırılmasına Karşı Koruma Kuramının Açılımları

Zeynep Günay

Her ne kadar kapsamsal ve kavramsal yetersizlikler ile biçimlendirilmiş olsa da (Erder, 1977), anıt kavramının çoğullaştırılması, mirasın anlamının önceliklendirilmesi, mirasın sanat eseri olduğu kadar tarihi belge özelliği nedeni ile de korunması gerektiğinin vurgulanması gibi önemli ilkesel kararlar ile koruma politiği ve pratiğinin temel taşlarından biri haline gelen Venedik Tüzüğü'nün 60. Yıldönümü kutlanırken, yaratım ve üretim yerine yıkım ve tüketim ile tanımlanan bir 60 yılı geride bırakmış olmak alışılması ve kabullenilmesi zor bir gerçeklik. Bu gerçeklik içinde, retrospektif yaklaşımla “mirasın metalaştırılmasına karşı koruma kuramının açılımlarına” dair bir değerlendirmeye odaklanan bu makale, özellikle çatışmalar çağında mekânın değişen bağlamının gölgesinde, mirasın bir olanak alanı olarak yeniden üretiminde koruma politiğinin ve politikalarının ayak izini sürüyor.

Bir koruma hareketi olarak “miraslaştırma”

Koruma, geçmişle bağ kurarak değerli olanı muhafaza etmeyi amaçlamaktadır². Özellikle endüstri devriminin ürettiği kapital söylem etkisi ile 19. yüzyıldan itibaren “burjuva fantezisi”, “kaçınılmaz değişimin engelleyicisi” ya da “nostalgik takıntı” gibi ciddi eleştirilere maruz kalmasının temel dayanağı “miraslaştırma” kavramıdır. İlk olarak Francois Hartog tarafından patrimonializasyon olarak türetilen kavram, koruma literatüründe belirli “objelerin” (ki bu objeler sadece kilise, cami, saray gibi anıtları içeriyor) nasıl miras statüsü kazandığını açıklar (Harvey, 2001). Mirasın kendisinin idealleştirilen geçmişin temsili haline gelmesi yönü ile özgünlüğe yönelik tehdit olarak görülmüştür. Bu kapsamda, tarihte ilk koruma çalışmaları ideolojik temellidir; toplumdan çok yönetici sınıf veya ruhban sınıfı gibi gücü elinde tutan sınıfların güçlerini devam ettirmek için uyguladıkları bir güzelleme olagelmıştır (Günay, 2015). Gönül Tankut'un deyimiyle, bu “siyasal silah”, “her ideolojinin kendi varlığını ve gücünü tarihte kalıcı olarak koruyabilmesi için bir araca dönüşür. Bu yüzden ki insanı tarihi ile ve bu tarihin yansıması ve yorumu olan miras ile sürekli savaş içindedir” (Günay, 2017, s.485).

Korumanın objeleri gibi koruma eylemi de belli sınıflara ait bir uygulama biçimiymiş gibi

toplumdan soyutlanmış ya da toplum kendini soyutlamayı, kendini ve kendinin olanı değersizleştirmeyi seçmiştir. Bu çatışma içinde uzun yıllar “müzeciliğe” paralel olarak yürütülen ve fiziksel içeriğe sıkıştırılan koruma, özellikle Venedik Tüzüğü'nün yazılmasına neden olan bağlamsal ilişkiler ve getirdiği kavramsal tanımlamalar ile -ki Erder (1977)'e göre bu bir tamamlama eylemidir- geçmişin devamlılığını sürdürmeye yönelik politikalar ve yöntemler bütünü olarak değerlendirilmektedir. Kuban (1977), korumayı, antik sanat eserlerine duyulan hayranlık ve bağımlılıktan ziyade, insanın yaşadığı çevreyi yorumlamasının çağdaş bir aşaması olarak yorumlamaktadır. Bu tamamlanmış söylem, günümüzde kültürel ve sosyal bir ideoloji, bir yöntem, performatif bir süreç olarak kendini sürekli olarak yeniden üretmektedir.

Günay (2017)'in belirttiği gibi her ne kadar Venedik Tüzüğü, anıtlar kadar toplumun sahibi olduğu sivil mimariyi ve “basit anlamını” da korunmaya değer olarak tanımlamış ve korumanın kendi içinde parçalanarak ve sınıflandırılarak korunamayacağını vurgulamış olsa da, toplumun bu çevrenin parçası olarak okunabilmesi için beklenmesi gerekecektir. Diğer yandan korumanın “objesine” geri dönecek olursak, Wells (2007)'e göre bu dönem, mirasın ve korumanın kendi normatif özelliklerinden kaynaklanan belirsizliklerle de ilişkili olarak “söylemsel kuralları, güç hatlarını, bölünmeleri ve ayrılıkları anlamak” amacı çerçevesinde mirasın anlam(lar)ını kavramak için yeni yolların ortaya çıkmasında itici güç olmaktadır”. Lowenthal (1985), “mirasın bilinçli bir inanç haline gelmesinin” ancak metnin yazıldığı dönemde mümkün olabildiğini ileri sürerken; Graham (2002), benzer şekilde, kavramın ancak 2000'lere yaklaşırken “resmi” (authorised) bir miras tanımından daha fazlasını ifade etmeye başladığını iddia etmektedir. Her ne kadar bir sonraki bölümde miraslaştırma üzerinden “araçsallaştırma” ve “metalaştırma” gibi yıkım ve tüketimle ilişkilendirilen politik ve pratik bir olguya dönüştüğü üzerinde durulsa da, bu anlamsal arayışlar, aynı dönemde “eleştirel miras manifestosunun” (Smith, 2006) kuramsallaştırılması ile, objenin olduğu kadar mirası bir “subjekt / özne” zeminine oturtması yönünden önem taşımaktadır. Çünkü özünde, Venedik Tüzüğü gibi koruma doktrinini oluşturan diğer belgeler gibi mirasın maddi temeli üzerine inşa edilmiş bir kavramsal-

laştırma yerine mirasın aslında soyut olduğu varsayımından yola çıkmaktadır. Doğası gereği uyumsuzdur ve tartışmalıdır. Bu söylemin temelinde yatan güç ilişkileri, Wells (2007)'in de üzerinde durduğu gibi, miras hakkında ve miras için kimin yetkisinin ve yeteneğinin olup olmadığını tanımlamaktadır (Harvey, 2001; Smith, 2006). Harrison (2013)'a göre, bir "şeyi" miras olarak listelemenin etkisi ile onun algılanan önemi ve toplum için önemi arasında diyalektik bir ilişki vardır.

Bir miraslaştırma hareketi olarak "koruma"

Bir koruma hareketi olarak miraslaştırmaya karşı bir miraslaştırma hareketi olarak koruma olgusu irdelendiğinde, yukarıda bahsi edilen anlamsal ilişkilerin bir devamı niteliğinde, geçmişle bağ kurma ihtiyacımızı tanımlayan korumanın, geçen 60 yıl içinde ekonomik kaygıların yönlendirdiği ve bu yönlendirmeye miras deneyimini geçmişin bir adaptasyonuna hapsederek araçsallaştırma eylemine dönüştüğünü söylemek mümkündür (Günay, 2017). Mimar.ist'in 53. sayısında "neoliberal korumanın sürdürülemezliği üzerine bir tartışma" başlıklı incelemede vurguladığım gibi, sermaye-yönelimli kalkınma sürecine bağlı senaryolar çerçevesinde gelişen pazarlama ve yenileme müdahaleleri ile koruma, değerler üzerinde inşa edilen bir (ekonomik) değer yaratma yöntemi ve endüstrisi olarak algılanmaktadır (Günay, 2015, s.19). Stavrides'e (2019, s. 341) göre, "mekânın kapitalist yönetim tarafından dayatılan araçsallığını yok etmek, mekânın olanaklaştırılmasının motoru haline gelebilir." Koruma, rasyonel bir ekonomik ve ticari tercihtir.

Bu yaklaşım, yenilenme ihtiyacına ve sürekli değişime ve tüketim odaklanan temsil biçimleri üretirken, miras da, ekonomik kaygıların ve üretkenliğin yönlendirdiği seçici (ya da seçkin) bir yorumlama ile, hızla değişen sosyo-politik ve ekonomik koşullara yanıt verebilmenin bir aracı ve sahnesi haline gelmektedir. 1964 öncesi "müzecilik" anlayışına yeni bir dönüş olarak da algılanabilir. Lowenthal (1985)'in, koruma pratiğinin geçmişin sahte bir uyarlaması biçimini almasının ve korunanın geçmişle bağlantısının koparılmasının üzerinde durduğu gibi, günümüzde de koruma, ancak yaratılan ekonomik değerın büyüklüğüne bağlı olarak mümkün olabilmekte; Debord (2006)'un işaret ettiği gibi, ekonomik kaygılar ve "üretkenliğin" yönlendirdiği seçici bir yorumla manzara olarak kullanılmaktadır³. Bu, belli bir dönemin sosyo-politik ihtiyaçlarının ve ideallerinin geçmişin yeniden inşasında nasıl rol oynadığını göstermesi yönüyle, özgünlüğün ve tarihselliğin ötesinde üretim ve tüketim ilişkileri ile ilgilidir. Debord'a göre, gösteri, metanın toplumsal

yaşamı tümüyle işgal etmeyi başardığı andır ve görülen dünya, metanın dünyası olmuştur. Miraslaştırma olarak tanımlanabilecek bu süreç, gerçek mekânların, farklı geçmişe dair imgelerin derlenmesi yoluyla değer yaratan olanak mekânlarına indirgenmesi; dolayısıyla tüketim ve sömürüye dayalı "temsil" alanlarına dönüşmesidir (Walsh, 1992; Urry, 2002). Urry (2002)'e göre bu, kültürün yeniden inşasıdır. Baudrillard (2018, s.47)'a referansla, bu olguyu tüketim toplumunun, var olmak için objelere ihtiyaç duyması ile ilişkilendirmek mümkündür: bireyler, tüketimi artırmaya yönelik unsurlardan etkilenerek arzu ettikleri hayatı metalarda arar hale gelmektedir.

Korumanın yükselişi ve düşüşü: Mirasın metalaştırılmasına karşı koruma açılımları

Mirasın ağırlıklı olarak post-modernite ve post-modern ekonomi ile ilişkilendirilmesi (Harvey, 1989; Walsh, 1992; Jameson 1991), tamamen ticari çizgide bir miras tanımını ima etmektedir. Schouten (1995)'nin mirası, "mitoloji, ideoloji, milliyetçilik, yerel gurur, romantik fikirler veya sadece bir metaya pazarlama yoluyla işlenen geçmiş" olarak tanımlamasında olduğu gibi. Mirasın, küresel tüketim sürecinin bir parçası olarak yeni anlamlar yüklenerek metalaştırılmasının, tüketim mekânlarını reforme etme girişimlerine dayanan kavramsal ve kapsamsal dönüşümü çerçevesinde, iktidarların ve toplumun geçmişleri ve bugünleri ile yüzleşmelerine sınırlar getirdiği görüşü hakimdir (bknz. Lowenthal, 1985; Hewison, 1987; Walsh, 1992; Boyer, 1996).

Buna göre, miras kavramının genişlemesi sadece geçmişe yönelik algılanan ihtiyaca bir yanıt değil, aynı zamanda tüketim dayalı sektörlerin genişlemesinin bir ürünüdür. Miras endüstrisi tarafından mirasın metalaştırılması ve araçsallaştırılması, "olanak mekânları" yaratmada belirleyici bir faktördür. Özgünlük değerinin altını çizirken "tarihe karşı miras" (Harvey, 2001) tartışmalarının da odağını oluşturmaktadır. Miras endüstrisi, geçmiş mekân üzerinden yeni biçimlerle metalaştırmakta; tarihi yerleşmeleri soyut ve yapay biçimlerle stilize etmektedir. Miraslaştırma, seçici geçmişlerin kullanılması yolu ile mirasın nasıl manipüle edildiğini göstermekte; miras, tarihin yorumlanması sonucunda günümüz koşullarıyla ilişkilendirilen bir kavrama dönüşürken, aynı zamanda Walsh (1992)'in "tarihin paketlenmesi" olarak tariflediği eylemlerin neticesi olarak küresel tüketim modellerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Günay (2016)'ın vurguladığı gibi, miras günlük yaşamdan koparak bellek yaratım sürecinde etkili olan müzeler, resmi anıtlar, tema parkları ve hatta yeniden isimlendirme gibi "anımsatıcılar" (mnemonics), olarak tanımlanabilecek

örnekler, miraslaştırma eğilimlerinin etkisini artırmaktadır. Bu eğilim beraberinde mirasın pazarlama değeri dışında anlam taşımayan bir ürüne, bir metaya dönüşme riskini ortaya çıkarmaktadır. Las Vegas Caesar's Palace Forum, İstanbul Viaport Venezia gibi alışveriş merkezleri, Wow Hotels Kremlin Palace ve Abu Dhabi Heritage Village gibi tatil köyleri ve tematik parklar, Rotterdam Le Medi, Bolu Burj Al Babas, İstanbul Bosphorus City gibi konut projeleri ya da Guandong Hallstatt gibi klon kentlerinde olduğu gibi⁴.

Performatik bir kurgunun ürünü olan yaratılan bu yeni miraslar çerçevesinde, farklı anlam katmanlarıyla yüklü bir kentin, barındırdığı tüm toplumsal çeşitliliklerden arındırılmış bir tatil köyüne dönüşmesi olasılığı, kentin ruhunun ve kolektif hafızaya yerleşmiş tüm anlamlarının ortadan kalkması ve "kitsch" olması riskini taşımaktadır. Walsh (1992), bunun sermaye tarafından topluma empoze edilen yapay bir arzu olduğunu belirtmektedir. Lowenthal (1985) gibi Hewison (1987)'a göre de miras endüstrisi, kültürel objelerin kitlesel tüketim için yeniden paketlenmesi nedeniyle anlamlarının değişmesi ve kültürel değerinin düşürülmesinden sorumlu olarak kabul edilmektedir. Korunan geçmiş değil; bugünün değerlerine göre korunmak istenendir.

Bu, yalnızca fiziksel çevre aracılığıyla "deneyimin" klonlanmasında değil, aynı zamanda film ve hediyelik eşya sektörü gibi tüketime dayalı pazarlama eylemlerinin bu deneyimin parçası haline gelmesinde de kendini gösteren ve bugünün geçmişlerinin metalaştırılması sürecinin bir parçasıdır. Urry (2002) bu süreci, "turist bakışı" (tourist gaze) olarak tanımlamaktadır. Mirasa yüklenen yeni anlamlar ve ihraç edilen düşüncelerle ortaya çıkan dansözler ve akrobatlar gibi "klişe" formların kültürü adileştirdiği savunulmaktadır. Bu tür örnekler, daha iyi bir "ziyaretçi" deneyimi için Walsh (1992)'ın deyimi ile "pseudo tarihçilik" olarak da tanımlanabilecek tarihin tekil bir zaman aralığına odaklanan, bir yapıdan, bir mahallenin, kentin, deneyimlerinin ve imgelerinin taklit edilmesine kadar, mirasın nasıl yapay ve sterilize bir ortama dönüştürülebileceğini göstermektedir. Ona göre bu ticarileştirme ve metalaştırma sürecinde her geçen gün miras alanları tüketim mekânı olarak yeni işlevler edinirken, mirası araçsal yarar sağlayacak şekilde üreten, ancak mirasın kendi için önemini kavramsallaştırmaktan uzaklaşan pratikler gelişmektedir.

Boyer (1996) ise, gösterinin mekânının, tüketim için metalaştırılmış bir mekân olduğunu belirtmekte; miraslaştırma uğruna kolektif hafızanın tehlikeye atıldığını vurgulamaktadır. Anti-coğrafi bir mekân olarak yeniden biçim-

lendiren modernist ütopya olarak da tanımlanan "yeni" mekân, Auge (1995)'e göre, ekonomik büyümeden başka anlamı olmayan, anlamı bulunduğu mekândan kopuk olan çevreye gönderme yapan "yer-olmayandır". Süreç, zamansallık, gösterge ve imge özellikleri üzerinden yeniden şekillenirken, bu özelliklere uygun olarak üretilen mekân, yerin ve coğrafyanın sahip olduğu gerçeklikten bağımsızdır. Harvey (1989)'e göre, üretim sisteminin nesneleri olarak görüntülerin kısmen metaların yerini almasıyla karakterize edilir; dolayısıyla tarihin tektipleştirilmesi ile yerini bir "yer duygusu" almaktadır.

Özellikle Mimar.ist'in 56. sayısında "miraslaştırarak anma ve karartarak pazarlama üzerine" başlıklı makalemden vurguladığım gibi, soykırım ve kölelik gibi insanlık ayıplarının emperyalist düşüncelerle pazarlanması ya da ölümün ve ölünün metalaştırılması olarak da sayılabilen (örneğin bkz. Ashworth, 2004; Stone, 2009), ve günümüzde mirasın metalaştırılmasının en önemli odağını oluşturan "karanlık miras" olgusu ise (örneğin bkz. Auschwitz - Birkenau Toplama Kampı, Robben Adası, Çernobil nükleer turları, Budapeşte House of Terror)⁵, çatışma ve ölüm mekânlarından deneyim ve hatta eğlence mekânlarına dönüşüm sürecinde pazarlama ile ilgili en önemli konu miraslaştırmının etiği konusunu gündeme getirmektedir (Günay, 2016).

Türkiye bu açılımın neresinde?

Türkiye'de de koruma, ister yıkım ister muhafaza etme müdahaleleri ile içeriği ve ölçeği değişmekle birlikte her zaman gündemi meşgul eden önemli sorunların içinde yer almıştır. Günay (2015)'ın üzerinde durduğu gibi, Cumhuriyet döneminin modernite projesine karşılık olarak özellikle 2002'den bu yana Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarının "yeni-osmanlılık" (Walton, 2011) olarak tanımlanan projesinin bir parçası olarak yapay mimari formları ile tematik konut ve peyzaj düzenlemeleri yoluyla politik ve ideolojik değerlerin göstergesi olarak yeniden üretilmeye çalışılan kentlerde öncü rol oynamaktadır. Bir yandan özgün anlam katmanlarına sahip miras alanları, "yenilenme", "tamamlama", "ihya etme" gibi farklı gerekçeler ile yıkılırken ya da yıkım baskısı altında yaşam mücadelesi verirken; kolektif hafızaya yerleşmiş tüm anlamlarının ortadan kalkması ile kitsche dönüşen, kimliksizleşen ve yersizleşen mekânlar, devletin teşvik ettiği emlak şirketleri aracılığı ile her geçen gün yaygınlaşmaktadır (Günay, 2017): İstanbul söz konusu olduğunda, 2006 yılında 5366 sayılı yasa uyarınca yenileme alanı ilan edilen Tarlabası'nın, "Yeni Tarlabası koruyarak mirası yaşatmaktır" sloganı ile yıkıma konu olması, Yenikapı'da inşa edilen

Marmaray Projesi kapsamında latife edilen “asırlık projenin birkaç çanak-çömlek için geciktirilmesi” ya da Türkiye’de siyasi tarihin en önemli parçalarından birini oluşturan 1960 askeri darbesi sonrası yargılamaların yapıldığı ve dönemin Başbakanı Adnan Menderes ve arkadaşlarının hapis yattığı yer olarak hafızalara kazınan Yassıada’nın “yakın türk siyasetine tanıklık etmek ve geleceğe ışık tutmak” olarak pazarlaması yapılan yeni marka adıyla Demokrasi ve Özgürlükler Adası’na dönüştürülmesi örneğinde olduğu gibi⁶. Koruma adı altında ancak koruma amacına aykırı meşrulaştırılan ve yasallaştırılan uygulamalar, bir yandan kentkırım olgusu çerçevesinde mirasın yok edilmesi- nin önünü açarken; diğer yandan da toplumsal ve mekânsal adalet, soylulaştırma ve mülksüzleştirme gibi içeriğe de konu olmaktadır (Günay, 2018).

Son verirken: Venedik Tüzüğü’nün 60. Yıldönümünde mirası ve mirasın mekânını yeniden düşünmek

Miras, mekânın kendisi gibi, içinde politik ekoloji, afet kapitalizmi, göç, şiddet, yoksulluk veya sosyal ve kültürel eşitsizlikler, marjinalleşme, iklim değişikliği ve savaşlar gibi küresel krizleri barındıran çatışmaların izini taşır. Her çatışma beraberinde, yaratıcı olanakların ve olanakların çatışma ve barış arasındaki ince çizgide gerçekleşebilecek etkileşimin önünü açmaktadır, Venedik Tüzüğü’nün yazılmasına iz veren deneyimde olduğu gibi. Venedik Tüzüğü’nün protagonist anıt ve tarihi yerleşmelerin, özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren olanaklar mekânları olarak yeniden üretilme deneyimi irdelendiğinde; ortak miras, haklar ve müşterekler gibi koruma kuramında farklı dönemlerde hâkimiyet gösteren olgularla kavramsallaştırılan mirasın, kültürel varlık tanımından farklı olarak getirdiği belirsizliklerle dönüşümüyle, bir meta veya ürün olarak pazarlanma gereği ve amacı taşıyan bir araca dönüştüğü, bununla beraber mirasın parçası olduğu somut ve soyut mekânsallıkların bu söz konusu dönüşümü ve tüketimi teşvik etmek için yeniden düzenlenen ve örgütlenen bir şey, süreç, duygu, deneyim ve performans olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Miraslaştırma üzerinden araçsallaştırma ve metalaştırma gibi yıkım ve tüketimle ilişkilendirilen politik ve pratik bir olguya dönüşen mirasın, geçmişle olduğu kadar gelecekle de bağ kurabilmesi için, koruma doktrinini oluşturan söylemin mirasın soyut olduğu varsayımı üzerine inşa edilmesi gerekmektedir. Değişen ekonomi-politik gündem çerçevesinde, anıtsallık, özgünlük ve zamansallık gibi ulusal öncelikler ve yargılar çerçevesinde “resmi” değerler sistemi üzerinden hâkimiyet ve statü kuran, dolayısıyla “koruma teklini” elinde bulunduran iktidar ve uzmanlık üzerinden meşrulaştırı-

lan korumanın, farklı zaman-mekân gerçeklikleri bünyesinde incelikli ve değişken bir söylemi üretebileceğini gözden kaçırmamak önemlidir. Çatışmalar çağında mekânın değişen bağlamının ışığında, mirası karakterize eden sahip olduğu uyumsuzluklar ve belirsizlikler üzerine biçimlenen çeşitlilik, derinlik ve çok katmanlılık, toplumla bağ kurduğu sürece ikna edici güce sahip olabilir.⁷

Zeynep Günay, Doç. Dr., İTÜ, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

Kaynaklar

- Ahunbay, Z., 1996, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, İstanbul: YEM.
- Ashworth, G.J., 2004, “Tourism and the Heritage of Atrocity: Managing the Heritage of South African Apartheid for Entertainment”, T.V. Singh (ed), Tourism Seeks New Horizons: Strange Experiences and Stranger Practices, 95-108, Basingstoke: CABI.
- Auge, M., 1995, Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity, London: Verso.
- Baudrillard, J., 2018, Tüketim Toplumu, İstanbul: Ayrıntı.
- Boyer, C.M., 1996, The City of Collective Memory, Cambridge: MIT Press.
- Debord, G., 2006, Gösteri Toplumu, İstanbul: Ayrıntı.
- Erder, C., 1977, “Venedik Tüzüğü Tarihi Bir Anıt Gibi Korunmalıdır,” ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi 3 (2), 167-190.
- Graham, B., 2002, “Heritage as knowledge: capital or culture?”, Urban Studies 39 (5-6), 1003-1017.
- Günay, Z., 2015, “İstanbul’da neoliberal korumanın sürdürülemezliği üzerine bir tartışma”, Mimar.ist (53), 19-24.
- Günay, Z., 2016, “Miraslaştırarak anma ve karartarak pazarlama üzerine”, Mimar.ist (56), 50-54.
- Günay, Z., 2017, “Koruma Planlaması”, Özdemir, S.S., Özdemir Sarı, B., Uzun, N. (Ed), “Kent Planlama: Kavramlar, Konular, Güncel Tartışmalar, Ankara: İmge Kitabevi, 485-506.
- Günay, Z., 2018, “A critical appraisal on Turkey’s neoliberal quest of urban renewal in historic urban landscapes”, J.H. Kruhl, R. Adhikari, U.E. Dorka (Ed), Living with the Threat of Earthquakes, 129-142, Springer International Publishing.
- Harrison, R., 2013, Heritage: Critical Approaches, London: Routledge.
- Harvey, D., 1989, The Condition of Postmodernity, Oxford: Blackwell.
- Harvey, D.C., 2001, “Heritage pasts and heritage presents: temporality, meaning and the scope of heritage studies”, International Journal of Heritage Studies, 7 (4), 319-338.
- Hewison, R., 1987, The Heritage Industry: Britain in a Climate of Decline, London: Methuen.
- Jameson, F., 1991, Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism, London: Verso.
- Kuban, D., 1977, “Tarihi çevrenin geleceği”, 2000 Yılına Doğru Sanatlar Sempozyumu, 24-28 Ekim 1977, İstanbul: DGSA.
- Lowenthal, D., 1985, The Past is a Foreign Country, Cambridge: Cambridge University Press.

- Schouten, F.F.J., 1995, "Heritage as historical reality", D.E. Herbert (Ed), Heritage, Tourism and Society, London: Mansell, 21-31.
- Smith, L., 2006, Uses of Heritage, Milton Park: Routledge.
- Stavrides, S., 2019, Common Spaces of Urban Emancipation, Manchester: Manchester University Press.
- Stone, P.R., 2009, "Dark tourism: Morality and new moral spaces", R. Sharpley, P.R. Stone, eds, The Darker Side of Travel: The Theory and Practice of Dark Tourism, 56-74, Bristol: Channel View Publications.
- Urry, J., 2002, Mekânları Tüketmek, İstanbul: Ayrıntı.
- Walsh, K.T., 1992, The Representation of the Past: Museums and Heritage in the Post- Modern World, London: Routledge.
- Walton, J.F., 2011, "Yeni-Osmanlılık: İstanbul'da mekân ve yeri", D. Göktürk, L. Soysal, İ. Türel (Ed), İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa, İstanbul: Metis, 127-144.
- Wells J.C., 2007, "The plurality of truth in culture, context, and heritage: A (mostly) post-structuralist analysis of urban conservation charters", City & Time 3 (2), 1-14

Notlar

- [1] Tarihi Anıtların ve Yerleşmenin Korunması Onarımı için Uluslararası Tüzük, II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi, 1964.
- [2] Korumaya yönelik resmi tanımlar için, örneğin bkz. Ahunbay, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, 1996.
- [3] Korumanın önemine ve rolüne dair nedenleri, mirasın sahip olduğu ve yarattığı 'değerler' üzerinden tanımlamak için bkz. Günay, Koruma Planlaması, 2017.
- [4] Farklı örnekler için bkz. Walsh, Representation of the Past, 1992; Lowenthal, Past is a Foreign Country, 1985; Günay, Miraslaştırmak anma ve karartarak pazarlama üzerine, 2016.
- [5] Karanlık mirasın metalaştırılması ilişkin örnekler için, bkz. Observer, "The Memorial Economy: Never Forget? It'll Cost Ya", 06.09.2011; Auschwitz Memorial and Museum resmi internet sitesi: <http://www.auschwitz.org>; Çernobil nükleer turlarına bir örnek, http://www.ukrainianweb.com/chernobyl_ukraine.htm; Global Exchange'in 'reality tours' başlığı altında yer alan Haiti: Beyond Disaster turu, <http://www.globalexchange.org/tours>.
- [6] bkz. "Yeni Tarlabası koruyarak mirası yaşatmaktır", <https://taksim360.com.tr/>; Diken, "Erdoğan'ın 'Üç beş çanak çömlek' dediği Theodosius limanının devamı ortaya çıkarıldı", <https://www.diken.com.tr/erdoganin-uc-bes-canak-comlek-dedigi-theodosius-limaninin-devami-ortaya-cikarildi/>, 24.12.2015, Demokrasi ve Özgürlükler Adası resmi internet sitesi, <https://demokrasiveozgur-lukleradasi.com.tr/>.

60th Anniversary of the Venice Charter, Commodification of Heritage and Inferences of Conservation Theory

While celebrating the 60th anniversary of the Venice Charter -one of the cornerstones of conservation politics and practice through the fundamental it has brought such as pluralizing the concept of monument, prioritising the meaning of heritage, and emphasizing the role of being a historical document as well as a work of art- it is of difficult reality to comprehend and accept the fact that we have left behind 60 years defined by destruction and consumption instead of creation and production. Within this reality, this paper attempts to trace the footprint of the conservation politics and policies in the re-production and making of heritage as an opportunity space under the shadow of the changing contextualisations on the space. In doing so and with a retrospective approach, it presents a critical inquiry on the inferences of conservation theory as a response to commodification of heritage at the age of conflicts.